

DRUGI VATIKANSKI SABOR I VJERNICI LAICI

Katolička je crkva složena stvarnost. Ona nije neki apstraktni pojam koji nema dodirnih točaka sa zbiljom, niti ju je moguće reducirati na određene skupine osoba ili strukture. Katolička je crkva božanska i ljudska stvarnost. Ona je Božji narod, konkretna zajednica vjernika. Sačinjavaju je različite pravne (poput biskupija, župa i sl.) i fizičke osobe - vjernici. Zakonik kanonskoga prava iz 1983. definira vjernike kao one koji su krštenjem pritielovljeni Kristu i sazđani u Božji narod te su, kao dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, pozvani vršiti poslanje koje je Bog povjerio Crkvi, svatko prema svome položaju.¹ Dakle, temeljna je pretpostavka za vjernika krštenje kojim se pritielovljuje Kristu i zajednici vjernika, Crkvi.

Među vjernicima u Katoličkoj crkvi postoje razlike i to bitne. Razlike se ne odnose na dostojanstvo jer su svi vjernici u Crkvi jednakog dostojanstva, nego na funkcije. Postoje, naime, vjernici koji su po božanskom ustanovljenju posvećeni službenici - klerici. Svi se ostali vjernici u Crkvi nazivaju *laici*. U Crkvi postoji i treća skupina vjernika, koji se iz oba ta dijela (klerika i laika) "javnim prihvaćanjem evanđeoskih savjeta zavjetima ili drugim svetim vezama, koje Crkva priznaje i potvrđuje, na svoj osobit način posvećuju Bogu i koji koriste spasenjskom poslanju Crkve; iako njihov stalež ne pripada hijerarhijskom uređenju Crkve, pripada ipak njezinom životu i svetosti" (ZKP, kan. 207, § 2.). Dakle, podjela vjernika na klerike i laike odgovara hijerarhijskom uređenju Katoličke crkve jer je ona kao zajednica ljudi hijerarhijski ustrojena. Stoga možemo reći da u Crkvi postoje tri temeljne skupine vjernika: vjernici klerici, vjernici laici i vjernici članovi ustanova posvećenog života.²

U ovom ćemo radu iznijeti nauk Drugoga vaticanskog sabora o jednoj od ovih triju skupina vjernika - o vjernicima laicima. Da bismo shvatili nauk Sabora o laicima, valja nam najprije pokazati kakav je bio položaj vjernika laika u Crkvi tijekom njezine povijesti, osobito prije samog Sabora.

1 Usp. *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, GK, Zagreb, 1996., kan. 204, § 1. (Odsada u tekstu ZKP); *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, GK, Zagreb, 1994., br. 871 (Odsada u tekstu KKC).

2 Usp. J. Brkan, *Obveze i prava vjernika laika*, Služba Božja, Split, 2005., str. 22-29.

1. Vjernici laici u povijesti Crkve

Tijekom povijesti Crkve u različitim povijesnim razdobljima različito se vrednovalo vjernike laike. Njihov je položaj često bio nezavidan, odnosno laici su često bili marginalizirani i zapostavljani kao dio Crkve.

U samim počecima Crkve teško je razlikovati vjernike u njoj. U nekim novozavjetnim spisima, poput Poslanice Efežanima, govori se o različitim službama u kršćanskoj zajednici (usp. Ef 4, 11-12), ali time još nije donesena razlika na razini klerik-laik. Prvi kršćani međusobno se zovu braćom, svetima, učenicima i sl. Razdoblje Pracrkve zapravo je vrijeme još uvijek malih zajednica vjernika u kojima se tek počinje oblikovati Crkva kao organizirana zajednica. To je vrijeme nastanka crkvenih službi (poput nasljednika apostola, starješina i ostalih) čime se implicitno utemeljuje hijerarhijsko uređenje u kojem se razlikuju klerici i laici.

Prvi oci razlikuju jasno klerike i laike. Tako Klement Rimski (početkom I. stoljeća) u Poslanici Korinćanima upotrebljava pojam laik, razlikujući laika od zaređenih službenika Crkve (slično i drugi oci i crkveni pisci, poput Klementa Aleksandrijskog, Origena, Ciprijana, Tertulijana i mnogih drugih). U VI. stoljeću u Crkvi se razlikuju 3 kategorije kršćanskih vjernika: kler, monasi i laici.³ Položaj laika bitno je narušen nastankom kršćanskih država u starom i srednjem vijeku. Naime, tada brigu za kršćansko društvo preuzimaju državni upravitelji (carevi, kraljevi, knezovi) i crkvena hijerarhija (papa, biskupi). Vjernici laici tada nisu mogli doći do izražaja u životu Crkve jer su oni bili tek vjerni podanici kralja i biskupa. Stoga su mnogi u tom razdoblju Crkvu poistovjećivali s klerom. "Život laika kao vjernika sveo se na to da od klerika prima duhovna dobra, da mu se u duhovnim stvarima izručuje bez rezerve, a zauzvrat da klerika materijalno pomaže... Stoga se nećemo čuditi što je pojam *laika* i *laičkog* izgubio značenje *svjetovnog*, a dobio značenje nečeg što je *izvan* kršćanstva, pa čak nečeg što je *protivno* kršćanstvu, tako da će se dekristijanizacija kršćanskog društva nazvati *laicizacijom*".⁴

3 Usp. *Isto*, str. 53-55. J. Brkan piše za prva stoljeća Crkve: "... u Crkvi su laici oni koji nisu nosioci ministerija, tj. nisu kler" (*Isto*, str. 54.).

4 R. Brajičić i suradnici, *Dogmatska konstitucija o Crkvi - Lumen gentium* (II.), FTI, Zagreb, 1981., str. 482. J. Brkan piše kako su od početka srednjeg vijeka laici "sve manje uključivani u crkvene službe; molili su tišim glasom, bili su dalje od oltara, to je išlo sve do toga da laici uopće nisu mogli nositi darove na oltar. U VI. i VII. stoljeću pojavljuju se privatne mise, mise za samog svećenika... mise bez laika..." (J. Brkan, *Nav. djelo*, str. 56/57.).

Društvo se, dakle, u novom vijeku, posebno nakon Francuske revolucije počinje laicizirati te je stoga svijet XIX. i XX. stoljeća laicizirano društvo, usmjereno ateizaciji i materijalizaciji života. Na to stanje društva reaguju i hijerarhija Crkve i laici. "Pritom se svjetovni vjernici kao kršćanski djelatnici dižu za rekristijanizaciju društva, za ponovnu prisutnost vjere i čudorednih načela u politici: u javnome životu, u učilištima, u socijalnim ustanovama i drugdje. Niču različite organizacije svjetovnih vjernika s kulminacijom Katoličke akcije. To je vrijeme probuđenog katoličkog svjetovnjaštva."⁵

O laicima se u crkvenim dokumentima tijekom stoljeća vrlo malo govorilo. Tek sabori u Firenci i Tridentu progovaraju o laicima, ali negativnim definicijama koje su bile isključivo odgovor na protestantizam. Od papinskih dokumenata možemo navesti samo dokumente Pia XI. i Pia XII. o apostolatu laika. Također se ni u crkvenom zakonodavstvu nije mnogo pažnje posvećivalo laicima. Kao primjer navodimo kako je u Zakoniku iz 1917. bilo samo 14 kanona o laicima (laicima kao fizičkim osobama bila su posvećena samo 2 kanona), a u novom Zakoniku, premda je kraći od prethodnog, čak 200 kanona sadrži nauk o pravima i poslanju laika u Crkvi. Razlog toj promjeni valja tražiti u nauku o Crkvi Drugog vatikanskog sabora "koji je s pretežno hijerarhijske zamisli Crkve prešao na zamisao Crkve kao zajednice."⁶

Sve dosad navedene stvarnosti, počevši od buđenja katoličkog laikata koncem XIX. i početkom XX. stoljeća, što se posebno očitivalo nastankom brojnih katoličkih pokreta u društvu, pa sve do početka vrednovanja apostolata laika u papinskim dokumentima, ostvarile su utjecaj te našle svoje mjesto u nauku Drugog vatikanskog sabora, na poseban način u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*. Sabor je, naime, sazvan i zbog tih razloga, a u sljedećem ćemo dijelu rada nastojati u kratkim crtama predstaviti nauk saborskih otaca koji je odgovor na nastalu situaciju u Crkvi i društvu.

5 R. Brajičić, *Dekret o apostolatu svjetovnih vjernika - Apostolicam actuositatem*, FTI, Zagreb, 1990., str. 56. O istome usporedi kod: R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 483-484.; J. Brkan, *Nav. djelo*, str. 58-59.

6 R. Brajičić, *Nav. djelo*, str. 61. O laikatu u crkvenim dokumentima i zakonodavstvu vidi kod: R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 489-490.; J. Brkan, *Nav. djelo*, str. 59-60.

2. Drugi vatikanski sabor i vjernici laici

Drugi je vatikanski sabor jedan od najvažnijih događaja u novijoj povijesti Crkve. On predstavlja značajnu prekretnicu u životu Crkve. Najčešće se u tom kontekstu ističe promjena odnosa Crkve prema svijetu (što je posebno izraženo u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*), ali jednako tako važna je promjena shvaćanja same Crkve, tj. ono što Crkva sama o sebi kaže (najznačajniji je dokument u tom pogledu Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*). Budući da je govor o vjernicima laicima, posebno o njihovom poslanju i odgovornosti u Crkvi i svijetu, moguć samo ukoliko se shvati u kontekstu Crkve-Zajednice⁷, u ovom ćemo poglavlju najprije iznijeti ekleziologiju Sabora.

2.1. Novo poimanje Crkve

Katolička je ekleziologija sve do Drugoga vatikanskog sabora bila obilježena polemičkim, juridičkim i apologetskim tonovima. To je došlo do izražaja i na Prvom vatikanskom saboru (1869./1870. god.), koji je htio progovoriti o Crkvi. Međutim, zbog složenih društveno-političkih prilika u Italiji u to vrijeme od planiranih 12 poglavlja konstitucije o Crkvi saborski su oci dovršili samo jedno, ono o papinoj nezabludivosti, nadopunjeno naukom o primatu.

Upravo zbog te nedovršenosti i nedorečenosti konstitucije Prvoga vatikanskog sabora jedna od glavnih tema na Drugom vatikanskom saboru bio je nauk o Crkvi. Jedan je od najvažnijih dokumenata Sabora Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*. Stoga ćemo u ovom poglavlju ukratko iznijeti temeljne ideje tog dokumenta o Crkvi.⁸

Prvo poglavlje konstitucije nosi naslov *Otajstvo Crkve* i u njemu se govori o teološkoj biti Crkve. Da bi izrazio stvarnost Crkve, Sabor donosi nekoliko naziva i slika za Crkvu. Ponajprije, Crkva je "kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda".⁹ Time je odmah na početku istaknut smisao i uloga Crkve - Crkva je posrednica Božjeg spasenja ljudima. Ona to spasenje posreduje tako

7 Usp. Ivan Pavao II., *Christifideles laici. Vjernici laici. O pozivu i poslanju vjernika laika u Crkvi i svijetu*, KS, Zagreb, 1997., br. 18-20 (Odsada u tekstu CL).

8 Ovdje ne donosimo cjelovitu ekleziologiju Drugoga vatikanskog koncila, nego samo onaj dio koji je relevantan za našu temu.

9 Drugi vatikanski koncil, *Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium*, br. 1. Citirano prema: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986. (Odsada u tekstu LG).

da ljude najtješnje sjedinjuje s Bogom i međusobno, kao braću i sestre u Kristu.

Važna je novost u poimanju Crkve slika Crkve kao Mističnog tijela Kristova. To je ustvari novozavjetna slika (usp. Rim 12, 4-8; 1 Kor 12, 12-30) koju Sabor nakon stoljeća zaborava ponovno stavlja u središte promišljanja o Crkvi. Krist, dajući vjernicima svoga Duha, "svoju braću, sazvanu iz svih naroda, na mistični način sastavlja kao svoje tijelo" (LG, br. 7). Udom Kristova tijela postaje se krštenjem. Krist je glava Tijela. Kao što ljudsko tijelo ima mnogo udova, tako i Crkva, Kristovo tijelo, ima mnoštvo udova, vjernika koje Duh Sveti sjedinjuje u jedinstvenu cjelinu. "Otajstveno tijelo je Duhovna stvarnost, Kristova uskrsla egzistencija. S te unutrašnje strane ne vidimo potrebu raznolikosti udova. No to tijelo živi u vidljivosti, u vidljivim vjernicima s različitim vidljivim potrebama. Na planu vidljivosti pojavljuje se potreba jednih koji će voditi, drugih koji će učiti, trećih koji će se baviti siromasima i bolesnicima, četvrtih koji će biti otvoreni raznovrsnom pomaganju. Otajstveno tijelo teži za tim da se u vidljivosti pojavi i razradi."¹⁰ Izvor raznolikosti, ali i jedinstva udova u Otajstvenom tijelu jest, dakle, Duh Sveti koji u sebi nosi preobilni Božji život. On vjernike, različite i drukčije jedne od drugih, povezuje ljubavlju koja sve odnose prožima i prati.

Slika Crkve kao tijela upućuje dalje na vrlo važnu činjenicu - Crkva je, naime, vidljiva i nevidljiva stvarnost (usp. LG, br. 8). Radi se zapravo o Crkvi u njezinoj sakramentalnoj strukturi. Sakramentalnost je oznaka za pripadnost Crkve Kristu, ali i za njezinu prisutnost u konkretnom svijetu. Crkva je, dakle, jedna stvarnost, ali kompleksna. Ona je vidljivi organizam, hijerarhijsko društvo, ali i Kristovo mistično tijelo; ona je vidljivi zbor, ali i duhovna zajednica; ona je zemaljska Crkva, ali i Crkva opskrbljena nebeskim darovima. To nisu suprotstavljene strane Crkve, nego jedno i jedinstveno Mistično tijelo Kristovo, Crkva, u svim svojim aspektima. "Stoga se ona ne malom analogijom uspoređuje s misterijem utjelovljene Riječi. Jer kao što božanskoj Riječi uzeta narav služi kao živi organ spasenja, s Njom nerazrješivo sjedinjen, na sličan način društveni organizam Crkve služi Kristovu Duhu, koji je oživljuje, za rast tijela" (LG, br. 8).

Drugo poglavlje konstitucije logički je nastavak prvog poglavlja jer ono govori o pojavnosti Crkve i to vrlo snažnom slikom - *Crkva kao Božji narod*. Bog ne spašava ljude pojedinačno, kao odijeljene individualce, nego u zajedništvu s drugima. Zato On utemeljuje iz Izraela, koji je pralik Crkve, novi narod u Kristu, Crkvu, mesijanski narod. Taj narod, "iako stvarno ne 10 R. Brajičić-M. Zovkić, *Dogmatska konstitucija o Crkvi - Lumen gentium* (I.), FTI, Zagreb, 1977., str. 151. O Crkvi kao Kristovu tijelu vidi u: KKC, br. 787-796.

obuhvaća sve ljude, i često izgleda kao malo stado, ipak je za sav ljudski rod jaka klica jedinstva, ufanja i spasenja. Krist ga je ustanovio da bude zajednica života, ljubavi i istine, On ga uzima i kao oruđe otkupljenja svih i šalje ga svemu svijetu kao svjetlo svijeta i sol zemlje” (LG, br. 9). Ova ekleziologija “komunije-zajedništva središnja je i temeljna misao u koncilskim dokumentima... U osnovici, riječ je o zajedništvu s Bogom po Isusu Kristu u Duhu Svetomu. To se zajedništvo ostvaruje u riječi Božjoj i sakramentima”¹¹.

Sasvim je razumljivo što Sabor dalje nastavlja govorom o općem svećeništvu svih vjernika (LG, br. 10-11). “Nauka o općem svećeništvu krštenih vjernika jasno je posvjedočena u Novom zavjetu. Ona je, međutim, u katoličkoj zajednici bila prešućivana zbog toga što iz nje izvire dostojanstvo i suodgovornost laika u Crkvi, kao i zbog toga što su protestanti toliko preneglasili opće svećeništvo svih vjernika da su zanijekali ulogu i potrebu ministerijalnog svećeništva.”¹² Sabor prekida tu šutnju i jasno uči da je Isus Krist učinio od novog naroda po krštenju kraljevstvo i svećeništvo Božje. Stoga svi vjernici trebaju svjedočiti o Kristu svima, prikazujući sebe za žrtvu živu, svetu i Bogu ugodnu (usp. Rim 12, 1).

Ovdje se nužno postavlja pitanje ministerijalnog svećeništva i jednakosti među vjernicima. Iz “saborskih tekstova možemo zaključiti da među svima pripadnicima Crkve postoji *temeljna jednakost i funkcionalna razlika*. S obzirom na *temeljno dostojanstvo* svi su u Crkvi jednaki, s obzirom na funkcije unutar kršćanske zajednice bitna je razlika između prezbitera i ostalih vjernika”¹³. Dakle, po općem su svećeništvu svi vjernici dionici Kristova svećeništva i prema tome jednakog dostojanstva. U Crkvi ne postoje vjernici koji su dostojanstvom viši ili niži od drugih. Međutim, u Crkvi ima zaređenih svećenika (ministerijalnih) koji od Krista dobivaju vlast za vršenje službe upravljanja, posvećivanja i naučavanja. Ostali “vjernici pak snagom svoga kraljevskog svećeništva, sudjeluju u prinošenju Euharistije i vrše ga u primanju sakramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavi” (LG, br. 10).

Na koncu spominjemo i to da Sabor izričito uči da Duh Sveti i danas vodi Crkvu i izgrađuje je ne samo po ministerijalnom svećeništvu, nego i po karizmama koje dijeli vjernicima svih staleža u kršćanskoj zajednici.

11 Druga izvanredna biskupska sinoda, *Završni dokumenti*, KS, Zagreb, 1986., str. 20.

12 R. Brajičić-M. Zovkić, *Nav. djelo*, str. 221/222.

13 *Isto*, str. 231. I svećenik i laik u funkciji su cjeline, Tijela, Božjeg naroda, ali svatko na svoj način. Učitelji, pastiri, djelitelji otajstava nisu u Crkvi *nad* drugima, nego *za* druge. Tu razliku u funkcijama ustanovio je sam Gospodin, ali ne radi dijeljenja, nego za rast i povezivanje Tijela (Usp. R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 510-512.).

Po tim su darovima vjernici sposobni primiti “razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve” (LG, br. 12).

Ovaj ukratko izneseni saborski nauk o Crkvi vodi nas korak dalje. “Ako je Crkva Božji narod, kao što je to u 2. poglavlju (radi se o poglavlju konstitucije LG, o. m.) razloženo, u daljnjoj analizi te stvarnosti nužno se dolazi do laika”¹⁴. Dakle, nauk o laicima zapravo je posljedica nauka o Crkvi kao narodu Božjem, posljedica ekleziologije zajedništva, ali i posljedica nauka o Crkvi kao sakramentu. No, nije samo to nagnalo saborske oce da progovore o laicima. I same okolnosti vremena (“znakovi vremena” poput laičkih pokreta, dekristijanizacije društva i sl.) utjecale su na ovaj i ovakav govor o Crkvi i laicima.

2.2. Nauk o laicima

Ekleziologija Drugoga vatikanskog sabora sadrži bitnu novost u odnosu na prijašnji nauk o Crkvi, a to je nauk o laicima. Tome je posvećeno cijelo četvrto poglavlje konstitucije *Lumen gentium*, koje je “prvi tekst u povijesti učiteljskih dokumenata koji tako jasno i cjelovito govori o dostojanstvu i zadaćama laika u Božjem naumu spasenja”¹⁵. Dug je bio proces nastanka tog teksta. U početnom je nacrtu dokumenta nauk o laicima bio obrađen u poglavlju o Božjem narodu, ali je tijekom rada Sabora svaka od tih tema dobila svoje zasebno poglavlje, čime je otvorena mogućnost da se o laicima progovori cjelovitije. U ovom ćemo poglavlju ukratko predstaviti osnovne ideje rečenog poglavlja, kao i Dekreta o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*.

Pojam laik, kao što smo već spomenuli, nije prisutan u Svetom pismu. Prvi ga upotrebljava Klement Rimski. Tim se pojmom naziva vjernik bez svetog reda, za razliku od zaređenog vjernika koji se zove klerik. *Lumen gentium* donosi definiciju vjernika laika i to u dva dijela: najprije kaže tko laici nisu (negativna definicija), a zatim pozitivno izlaže tko su vjernici laici. Laici su “svi vjernici osim članova svetoga reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve, to jest vjernici koji, pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim narodom i na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda” (LG, br.

14 R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 492.

15 N. A. Ančić, *Uz 40. obljetnicu konstitucije Lumen gentium*, u: *Crkva u svijetu* 39 (2004.) 4, str. 458.

31). Dakle, sabor laike razlikuje od pripadnika svetog reda i redovničkog staleža, o kojem će posebno progovoriti u šestom poglavlju. Važno je uočiti da je laik po krštenju dio cjeline Kristova tijela i Božjeg naroda. "Sabor promatra laikat kao nešto što je Crkvi unutrašnje i stalno, a ne nešto vanjsko, drugotno ili pridolazno. Smatra ga bitnim elementom Crkve, a to znači da je laičnost crkvenost. Laici ne pripadaju Crkvi bilo kako. Oni tvore Crkvu... i to kao poseban stalež"¹⁶.

Ono što karakterizira vjernike laike u Crkvi njihova je svjetovna narav. Naime, svećenik je po naravi prvenstveno određen za svetu službu, a redovnici pružaju svjedočanstvu tražeći Kraljevstvo nebesko. Laici se pak bave svjetovnim, vremenitim stvarima, ali kao kršćani. I laik traži Kraljevstvo nebesko, ali *u svijetu*. "Tu su oni od Boga pozvani, da pridonesu, kao iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta vršeći vlastitu dužnost, vođeni evanđeoskim duhom, i tako drugima otkriju Krista u prvom redu svijetleći svjedočanstvom svoga života, vjerom, nadom i ljubavlju" (LG, br. 31).

Sabor nadalje ponovno ističe isto dostojanstvo svih vjernika. Budući da je Crkva jedan narod Božji te su svi vjernici dio Kristova tijela, jednakog su dostojanstva. "Nema dakle nikakve nejednakosti u Kristu i u Crkvi s obzirom na podrijetlo i narodnost, na društveni položaj ili spol... postoji među svima prava jednakost s obzirom na dostojanstvo i na djelovanje zajedničko svim vjernicima u izgradnji Kristova Tijela" (LG, br. 32). Temeljna jednakost članova Božjeg naroda temelji se na jednakosti svih ljudi jer su svi ljudi s obzirom na ljudsku narav jednaki. Stoga su i svi oni koji su u Krista kršteni jednaki. "Svi su kršćani s obzirom na *biti u Kristu* jednaki"¹⁷.

U definiciji laika istaknuta je njihova svećenička, proročka i kraljevska služba. Oni su, naime, posvećeni Kristu i pomazani Duhom Svetim. Stoga su pozvani donositi sve obilnije plodove Duha. Sav život, molitve i tegobe koje podnose, ako se vrše u Duhu, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu po Isusu Kristu. "Tako i laici, sveto radeći posvuda kao klanjaoci, posvećuju Bogu sav svijet" (LG, br. 34). Nadalje, Krist "ispunja proročku službu i po hijerarhiji i po laicima". Po njima "sila Evanđelja svijetli u svagdanjem, obiteljskom i društvenom životu" (LG, br. 35). Sabor posebno ističe brak i obitelj kao odličnu školu apostolata laika. Na koncu, u govoru o kraljevskoj službi laika ističe se da su laici pozvani od Gospodina širiti njegovo Kraljevstvo. Oni to vrše "kompetentnošću u profanim strukama i svojom aktivnošću, iznutra uzdignutom Kristovom milošću... ljudskim radom, tehnikom i kulturom" (LG, br. 36).

16 R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 490/491.

17 *Isto*, str. 507.

Nakraju poglavlja o laicima sabor progovara o odnosu laika i hijerarhije, gdje ističe da između njih trebaju biti obiteljski odnosi. Ministerijalno svećeništvo sa svoje strane pruža laicima duhovna dobra, sakramente, pouku u vjeri, vodstvo. Laici pak sa svoje strane odgovaraju poslušom pastirima Crkve, ali i aktivnošću: sudjeluju u službama Crkve, savjetuju i iznose mišljenje pastirima, mole za njih i materijalno ih pomažu (Usp. LG, br. 38).

Premda se o apostolatu laika govori u broju 33 konstitucije *Lumen gentium*, o njemu govorimo na kraju ovog naslova jer je Sabor u posebnom dokumentu progovorio o toj stvarnosti. Riječ je o već spomenutom Dekretu o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*.

“Apostolat je laika sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve, i za taj su apostolat svi određeni od samog Gospodina po krštenju i potvrđi... Laici su posebno za to pozvani da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ono samo po njima može postati sol zemlje... Osim ovog apostolata, koji spada potpuno na sve vjernike, laici mogu još na različite načine biti pozvani na neposrednije sudjelovanje s apostolatom hijerarhije” (LG, br. 33)¹⁸. Dakle, dva su oblika apostolata laika, redoviti apostolat i neposredno sudjelovanje s hijerarhijom. Iako postoje razlike u jednom i drugom apostolatu (apostolatu laika i apostolatu hijerarhije), ipak se radi o jednom apostolatu, a to je apostolat Crkve koji proizlazi iz Kristova poslanja. Temelj apostolata laika jesu krštenje i potvrda, po kojima je vjernik sjedinjen s Kristom. Ostalim sakramentima, “a naročito u presvetoj euharistiji, podjeljuje se i hrani ljubav, koja je... duša svega apostolata” (AA, br. 3).¹⁹

Duh Sveti daje vjernicima posebne darove za vršenje apostolata. “Iz primitka tih karizmi, makar i skromnijih, svakom se vjerniku rađa pravo i dužnost da se njima koristi, u Crkvi i u svijetu, na dobro ljudi i izgradnju Crkve” (AA, br. 3). “Vrelo i ishodište svega apostolata Crkve” jest Isus Krist. Stoga “plodnost laičkog apostolata ovisi o njihovom životnom sjedinjenju s Kristom” (AA, br. 4).

18 Opširnije o tome progovara *Apostolicam actuositatem*: “U Crkvi postoji različitost službi, no i jedinstvo poslanja... No, i laici, budući da su učesnici svećeničke, proročke i kraljevske vlasti Kristove, vrše svoj udio u poslanju svega naroda Božjega u Crkvi i u svijetu. Oni doista vrše apostolat svojom djelatnošću u evangelizaciji i posvećivanju ljudi, u prožimanju i usavršavanju vremenitog reda evanđeoskim duhom...” (Drugi vatikanski koncil, *Dekret o apostolatu laika Apostolicam actuositatem*, br. 2 (Odsada u tekstu kao AA). Citirano prema: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*. O istome usporedi kod: R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 513-520.;

19 Opširnije o temeljima apostolata laika vidi kod: R. Brajičić, *Nav. djelo*, str. 79-93.

Ciljevi su apostolata laika apostolat evangelizacije i posvećivanja, kršćansko oživljavanje vremenitog reda i karitativna djelatnost (usp. AA, br. 6-8). Na koncu dekreta Sabor govori o formaciji za apostolat laika. U toj formaciji vjernici trebaju naučiti ispunjavati misiju Krista i Crkve iveći po vjeri. Integralni je dio formacije doktrinalna pouka u teologiji, etici, filozofiji. Sabor ističe važnost opće kulture, kao i njegovanja istinskih ljudskih vrednota, “u prvom redu vještinu bratskog života i suradnje” (AA, br. 29).

Za našu temu važna je još jedna od ideja Drugog vatikanskog sabora. Radi se o općem pozivu na svetost, kojem je posvećeno peto poglavlje Dogmatske konstitucije *Lumen gentium*. Naime, prije Sabora smatralo se da su samo neke skupine vjernika u Crkvi pozvane na svetost, čime su ostali (a to su bili laici) smatrani nižima, pozvanima tek na vanjsko prakticanje vjere (odlasci na nedjeljnu euharistiju te prakticanje sakramenata).

2.3. Opći poziv na svetost

U pripremi dokumenta *Lumen gentium* bilo je zamišljeno da se o općem pozivu na svetost govori u poglavlju o redovništvu. No, ta je shema odbačena te je tema o općem pozivu na svetost obrađena u zasebnom poglavlju. Ta nam prvotna ideja pokazuje kako je na Saboru još uvijek bio prisutan *pretkoncilski mentalitet* prema kojem su klerici i osobe posvećenog života pozvani na posebnu svetost unutar Crkve. Sabor nas pak “vraća izvorima, Objavi, pa stoga ne smijemo s jedne strane pomišljati kako je ovdje Koncil rekao sve što se može reći o svetosti, ali isto tako moramo biti svjesni da je Koncil u odnosu prema pretkoncilskom shvaćanju svetosti iznio neke bitno nove stvari”²⁰.

Navedeni pretkoncilski mentalitet ima svoje korijene u razdoblju poslije Tridentskog sabora. Naime, tada se razvio tzv. pastoral za šire mase i pastoral za duhovnu elitu. Pastoral za šire mase sastojao se od pučkih misija u kojima se pozivalo na obraćenje, pokoru i ispovijed. Elitistički pastoral bio je ustvari duhovno vodstvo rezervirano samo za odabrane. “Takva je situacija pogodovala uvjerenju kako u Crkvi postoji ‘stalež savršenosti’ za neke izabrane duše, pozvane k svetosti, a to su redovito redovnici... Tako je prirodno da je došlo do uvjerenja kako drugi *nisu* pozvani da teže k svetosti, dovoljno je čuvati se teškoga grijeha”²¹. Na svetost su, dakle, bili

20 R. Brajičić i suradnici, *Nav. djelo*, str. 563.

21 *Isto*, str. 564. Opširnije o ovome vidi u: *Isto*, str. 563-566.

pozvani redovnici i redovnice te biskupi. Dijecezanski svećenici, ako su htjeli težiti svetosti, trebali su nasljedovati redovnički način života. Laici su čak bili smatrani *nižom klasom* u Crkvi. Za uočiti taj mentalitet dovoljno je pogledati kanoniziranje svetaca. U ogromnom su postotku kanonizirani redovnici i biskupi, a za oženjene laike kao da nije bilo mjesta na oltaru. Čak se smatralo da evanđeoske savjete nije moguće obdržavati živeći u svijetu.

Stoga je jasno da su oci prepoznali znak vremena i progovorili o općem pozivu na svetost. Poticaj za takav govor bila je i snažna svijest o jednakosti svih ljudi, barem pred Bogom. Zato Sabor, snažno podcrtavajući Kristov poziv na svetost (usp. Mt 5, 48), ističe kako su svi vjernici, "bilo kojeg staleža i stepena, pozvani na potpuni kršćanski život i na savršenu ljubav. Po toj se svetosti i u zemaljskom društvu promiče humaniji način života" (LG, br. 40). Svetost vjernika zapravo je sudjelovanje na svetosti Crkve. *Lumen gentium* i počinje tom idejom. Crkva je prema nauku vjere trajno sveta i to po Kristu. "Zato su svi u Crkvi pozvani na svetost" (LG, br. 39; usp. CL, br. 16). Dakle, radi se o dva vida svetosti: darovana i zadana svetost. Svetost je vjerniku darovana u krštenju kad on, prihvaćen od Boga kao Njegovo dijete i ucijepljen u Tijelo Kristovo, Crkvu, prima Duha Svetoga. Svi kršćani imaju taj dar i trebaju ga razvijati, a upravo to je zadana svetost - razvijanje darovane svetosti koju vjernik ima po Crkvi kao dijete Božje.²²

Sabor zatim, govoreći o mnogostrukim oblicima svetosti, navodi tko je sve pozvan na svetost. Ponajprije, ministerijalno svećeništvo: biskupi, prezbiteri i đakoni. Zatim laici, među kojima su posebno istaknuti roditelji i bračni drugovi, udovci i neoženjeni, pa oni koji rade teške poslove, siromašni, bolesni, prognanici i svi drugi koji se u nevoljama života sjedinjuju s Kristom patnikom (usp. LG, br. 41). Na kraju se govori i o putovima i sredstvima svetosti. Na prvom je mjestu, naravno, ljubav "kojom nadasve ljubimo Boga i blišnjega radi Njega" (LG, br. 42). Svetost se ostvaruje i jača slušanjem Božje riječi, vršenjem njegove volje, sakramentima, molitvom, pobožnostima, samozatajnim životom. Posebno se ističe mučeništvo, kao "osobit dar i najveći dokaz ljubavi" (LG, br. 42) te evanđeoski savjeti djevičanstva, siromaštva i poslušnosti.

Sav ovaj govor o općem pozivu na svetost pokazuje nam da su kršćani pozvani na jedinstvo svoga života, na autentičan vjernički život. Kršćanin

22 U ovom kontekstu donosim razmišljanje Ivana Pavla II.: "Taj dar, recimo tako, objektivne svetosti ponuđen je svakom kršteniku. No dar se u danom trenutku prevodi u zadaću koja treba upravljati čitavim kršćanskim životom." (Ivan Pavao II., *Novo millennio ineunte. Apostolsko pismo episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikog jubileja 2000.*, KS, Zagreb, 2001., br. 30).

treba živjeti taj poziv ne samo u crkvi, za vrijeme euharistijskog slavlja ili molitve, nego u čitavom svom životu. On je pozvan posvećivati se u svakodnevnom obiteljskom, profesionalnom i društvenom životu.

Fra Kristian Stipanović